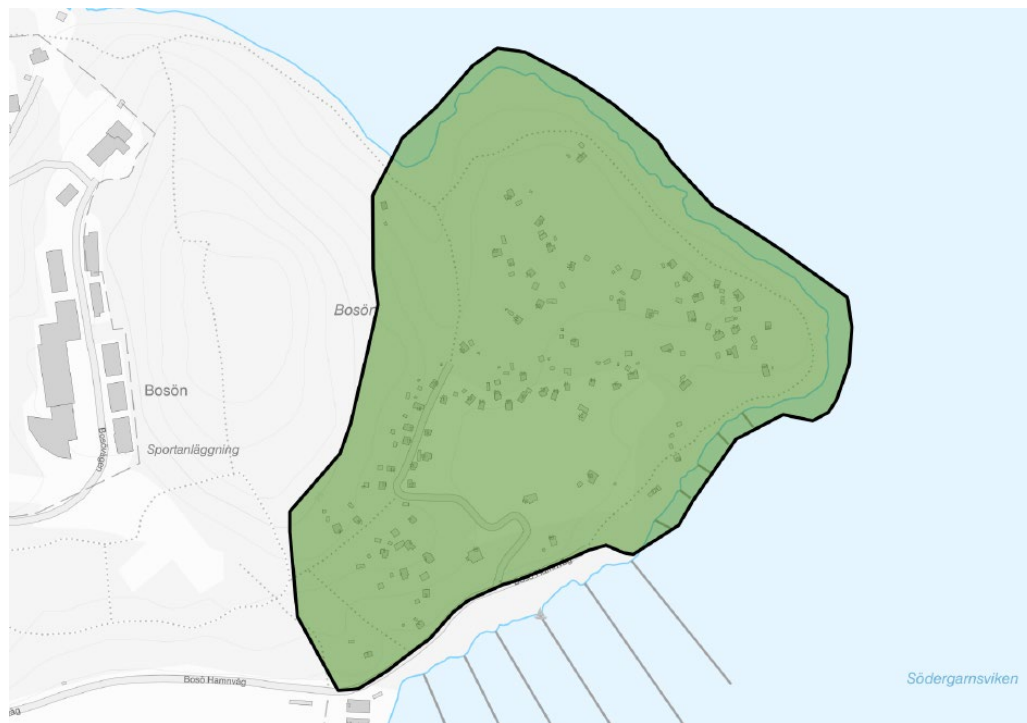

Dalakolonin

Bakgrund

Arbetskraftsvandringarna från Dalarna satte stark prägel på bland annat stockholmstrakten under 1700-, 1800- och tidigt 1900-tal. Dalaföreningen i Stockholm grundades 1902 för utflyttat dalfolk och 1918 bildade föreningen en koloniträdgårdsförening. Fortfarande pågick första världskriget med stor kristid som följd och svår brist på baslivsmedel, inte minst i storstäderna. Egen odling av potatis, rotfrukter, frukt och grönsaker skulle avhjälpa mycket av den akuta bristen.

Föreningen fann lämplig mark på Bosön och skrev arrendekontrakt med AB Lidingö Villastad 1918. I kontraktet förordades framför allt potatisodling på kolonilotterna och verksamheten fick 1923 tillstånd att uppföra 20 små kolonistugor. Stugorna fick omfatta högst 15 kvadratmeter och placerades i rad i skogsbrynet med öppna ytor framför. På 1930- och 40-talet uppfördes ytterligare 34 stugor och sedan byggdes ytterligare fem stugor fram till 1950-talets början. Väg till området byggdes 1923 men många använde sig länge endast av båt för att ta sig ut till Dalakolonin.

Koloniföreningen lade stor vikt vid social gemenskap. Man utförde mycket av odlingsarbetet kollektivt, anlade badstrand vid Södergarnsviken och utformade det gemensamma området Lekvallen som en stor byplats där även en del gemensamma byggnader som dansbana och bystuga samlades.

Dalakolonin. Entrén till området.

Beskrivning av området

Kulturmiljön ligger på krön och sluttning över Södergarnsviken med Bosö marina i sydost. Området inramas av småkuperad skogsmark, i väster och nordväst. Mot Hamnvägen i söder avgränsas kolonin av en trögärdesgård. Bryggor och badplats är orienterade mot Södergarnsviken i öster. Vid badplatsen står ett härbre som sedan 1940-talet använts som bastu. Nordkusten mot Askrikefjärden har en kargare hållmarkskaraktär med glesvuxen tallskog närmast innanför.

Huvudentrén till kolonin är i söder och markeras av en träportal märkt "Dalaföreningen". Ett stycke innanför entrén vidtar ett stort öppet gräsbevuxet område som kallas Lekvallen. Här finns bystuga, dansbana och grupper av fruktträd. Fruktträden återspeglar den stora betydelse som tillgången på egen frukt stod för på 1920-1940-talet. Områdets stora gräsbevuxna ytor vittnar om den f.d. potatisodlingens viktiga funktion i äldre dagar.

Dansbanan i skogskanten uppfördes på 1930-talet och renoverades på 1990-talet.

Bystugan från 1930 är en av områdets karaktärsbyggnader, utformad i en dalastil med nationalromantisk anda. Huset har faluröd förvandringspanel, tegeltäckt sadeltak, tätspröjsade fönster och listverk i vitt, fönsterluckor i dalablått samt både gavelveranda och förstukvist med svarvade stolpar.

År 1930 uppfördes Bystugan som en gemensam aktivitetsbyggnad, utformad i en romantiserad dalastil. Bystugan är en av områdets kulturhistoriska karaktärsbyggnader.

Dansbanan i skogskanten uppfördes på 1930-talet och renoverades på 1990-talet. Ett papptäckt stort tälttak med utsirad takfotslist bärs upp av vita strävor. Nederdelen är inklädd med faluröd förvandringspanel.

I en stor båge i söder, väster och norr om den stora öppna platsen ligger åtskilliga av de cirka 60 stugorna samlade. Många stugor ligger kring den gångväg som genomkorsar västra delen, från norr till söder och som anknyter till vandringsleden som berör koloniområdet.

Beskrivning av bebyggelsen

De äldsta stugorna har faluröd panel, ofta vitmålade spröjsade fönster och fönsterluckor och papptäckt sadeltak. De äldsta stugorna har öppna eller förbyggda förstukvistar med hörnstolpar i dalastil. Många stugor har byggts om och till.

De yngre stugorna från 1930-1940-tal har likartad volym som de äldre, men något modernare utformning. De yngsta stugorna saknar fönsterspröjs. Taken är belagda med papp- eller skivtäckning och i vissa fall tegel.

Många stugor är samlade kring den gångväg som genomkorsar västra delen.

Området saknar tomtmarkering och de faluröda stugorna inramas av små bergknallar och hällar, under höga furor och björkar, i skogskant eller i genomlyst glänta. Området är bilfritt, endast med gångstråk som helt och hållet har skogsvägens karaktär. Stråk av vildrosor, öppna ängspartier, ljusa lövträd och tallbackar samverkar med skärgårdsnaturen.

De äldsta stugorna har faluröd panel, ofta vitmålade spröjsade fönster med fönsterluckor och papptäckt sadeltak.

Sammanfattande värdering

Dalakolonin är en särskilt värdefull kulturmiljö och representerar en av Lidingös tre tidiga, kvalitativt utformade kolonier av sportstugor och kolonistugor som utgör en viktig del i Lidingös lokalhistoriska profil och det tidiga 1900-talets stora våg av folkrörelser, där kolonirörelsen spelade en stor roll. Den är också djupt förankrad i de arbetsvandringar från Dalarna som satte stark prägel på stockholmstrakten under 1700-, 1800- och tidigt 1900-tal. Dalakolonin är välbevarad och de kompletteringar som gjorts ansluter väl till grundkaraktären i kolonin och det helhetsintryck som präglar området ur kulturmiljösynpunkt.

Miljön är uppmärksammas som kulturmiljö i "Lidingö – Kulturhistoriska miljöer" (Stockholms Länsmuseum, 1990). Området är uppmärksammat som grön kulturmiljö i "Lidingös gröna kulturmiljöer" (2013).

Karaktärsdrag

Avgränsat område med god landskapsanpassning till skärgårdsterrängen och stark koppling till Dalarna.

- Tydligt bebyggelsemönster med små kolonistugor belägna i kuperad skogsmark på sluttningen ovanför Södergarnsviken med avgränsning i söder genom gärdesgård.
- Bryggor och badplats vid Södergarnsviken med bastu i härbre.
- Huvudentré med träportal märkt "Dalaföreningen".
- Gräsbevuxen mötesplats med fruktodlingar där bystämma, midsommar och andra gemensamma aktiviteter firas.
- Bystuga från 1930-talet i romantiserad dalastil med fasad av faluröd panel, tegeltäckt sadeltak, spröjsade fönster och fönsterluckor i dalablått.
- Dansbana från 1930-talet med papptäckt tälttak, vita strävor och nederdelen inklädd med faluröd panel.
- Kolonistugor samlade i en stor båge kring den öppna mötesplatsen.
- Små stugor i en våning. Fasader med röd panel, vitmålade spröjsade fönster och fönsterluckor samt papptäckt sadeltak och förstukvistar med sågade eller svarvade hörnstolpar. Taken är belagda främst med papptäckning men även skivor och tegel förekommer.
- Tomterna avgränsas genom enkla planteringar och enstaka låga stödmurar mot vägen men inramas av skogen, bergknallar och hållar under höga träd. Området är bilfritt.

Råd och rekommendationer

Syftet med råd och rekommendationer är att de ska ge inspiration och vägledning kring hur fastighetsägare kan tänka kring förvaltningen av sin fastighet för att de värden som karakteriserar området ska bevaras. De är också ett stöd vid handläggning av bygglovs- och planärenden för staden. De råd och rekommendationer som ges är inte juridiskt bindande.

Förutom vad som anges i Lidingös kulturmiljöprogram Del 1 gällande vård och underhåll av byggnader ges följande råd:

- Ursprungligt bebyggelsemönster med små stugor och smala gångstigar belägna i kuperad skogsmark som avslutas mot Södergarnsviken genom en gärdesgård är karaktärskapande och bör bevaras.
- Området bör inte förtätas ytterligare eller styckas av.
- Områdets dalaromantiska och småskaliga karaktär med mindre kolonistugor, entré med träportal märkt "Dalaföreningen" liksom den

centrala samlingsplatsen Lekvallen med sin öppna gräsyta och fruktodlingar bör bevaras.

- Stugornas ursprungliga enkla uttryck bör vara vägledande vid underhållsarbeten, väl anpassade material och metoder bör användas.
- Ursprungliga delar och detaljer såsom fasader med faluröd panel, vitmålade tätspröjsade fönster och fönsterluckor, papp- alt tegeltäckta sadeltak samt förstukvistar med sågade eller svarvade hörnstolpar bör bevaras.
- Ev. tillägg bör utföras med stor hänsyn till ursprungliga byggnaders karaktär. Tillbyggnader bör inte tillåtas.
- Bryggor och badplats vid Södergarnsviken med bastu i härbre är en viktig del av anläggningen och bör bevaras.
- Grönska såsom äldre träd, fruktträd och öppna gräsytor är ett viktigt inslag i miljön och bör bevaras. Äldre träd bör inte fällas om det inte är nödvändigt av naturvårdsskäl.
- Bystuga och dansbana bör bevaras i sin ursprungliga karaktär och volym. Väl anpassade material och metoder bör användas vid underhåll.
- Stora markarbeten i form av sprängning, fyllning och schaktning bör i möjligaste mån undvikas.